

Hortobágyi Éva

szerkesztő-műsorvezető (Bácsbokod, 1950. január 1.)

Amikor megkaptam a felkérést, hogy foglaljam össze saját magántörténelmemet, tanúskodásomat, vallomásomat a letűnt századról, az első gondolatom volt, hogy „az élet nem az, amit az ember átélt, hanem az, amire és ahogy visszaemlékezik rá,

amikor el akarja mondani” – García Márquez szavaival. Azt gondolom, hogy néhány számomra meghatározó műsor és történet fejezné ki leginkább az életem 70 évét.

„Az az év is jól kezdődött” – mondták sokszor életem során, mivel az előző század második fele velem indult családom számára. Az újívi déli nagymisére harangoztak be, amikor a hőn áhított lányként megérkeztem az addigra a nagyszülők kitelepítésével megrikított és vagyontalanított bácskai kulákcsaládba. A munkára már alkalmatlannak minősített, itthon hagyott dédszüleim neveltek, mivel szüleimnek elő kellett teremteniük a hattagú családnak valót. Közben tanultak, Édesapám agrármérnök, Édesanyám képesített könyvelő lett, lehetővé téve ezzel, hogy gyermekeik másodgenerációs értelmiségiek lehessenek.

Gyerekkorom Vácott telt, középiskolába azonban már Kecskeméten jártam; a nagyon is jó Katona József Gimnázium egy „híres-hírhedt” osztályában, az F-ben szereztem meg az érettségit. Mi voltunk a megye első angol tagozatos osztálya, jőfejú,

csibész, de összetartó banda, amelyet majdnem kirúgtak érettségi előtt „az orosz nyelvoktatás szabotálása” miatt, pedig csak a nyelvet tanító pedagógust utáltuk, de azt egy emberként. Ezek után a 27 fős osztály érettségi átlaga 4,8 volt, 26-an nyertek

felvételt egyetemekre, és a csapat-szellemről csak annyit, hogy a még élő 25 osztálytárs zöme még ma is – 52 év után – havonta találkozik.

A két áhított életpálya az építészet és a külkereskedelem volt. A Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett építészdiplomával külkereskedelmi vállalatnál helyezkedtem el, és egy év alatt megszereztem a Külkereskedelmi Főiskola diplomáját is. Érdekes, de rövid időszaknak bizonyult, mert két és fél év után kollégáim „belelöktek” a *Riporter kerestetik* játékba, ahol sikeresnek bizonyultam, és jött a később nagy szerelemmé vált televízió.

A Polgár Dénes vezette *A Hét* műsorhoz kerültem, csupa nagyágyú közé, és ez igazi mély víznek bizonyult. Nemcsak úszni tanultam meg, de fürödni is a valódi közszolgálatosságban, mert akkor – és ez az igazi tévész aranykora volt – hihetetlen emberekkel lehetett találkozni, örületes ügyekben lehetett segíteni, szakemberek segítségével informálni az embereket mindennapi életükben adódó dolgaikban.

Ugyanez folytatódott az *Ablak* műsorában és a nyugdíjasoknak szóló

Évgyűriükben is. Valószínűleg köteteket töltenének meg nemcsak a panaszos, de a köszönetet mondó levelek is, mind-mind egy-egy ember vagy család drámáját, sokszor boldogságát jelentette. Apró sikerek, néha kudarcok sorozata, közszolgálatosság.

Az *Ablakban* az akkor már régi barátommal, Déri Jancsival is együtt dolgoztam nagyon korán bekövetkezett betegségéig. „Műsoron kívül”, de ott egy nagy versenyfutás kezdődött az idővel a gyógyulásáért, amelyet Gombár Jancsival és Farkasházy Tivadarral csináltunk végig. Jóllehet az emberi segítőkészség és a nemzetközivé vált összefogás csodáit tapasztalhattuk meg, ezt a versenyt elvesztettük.

Volt szerencsém olyan „*Hazanéző*”-filmeket forgatni, amelyekben két-háromezer fős településeket mutattunk be az ott élők örömein, gondjain keresztül, ami az akkori történelmi pillanatban egyfajta korrajz volt, és az éveken keresztül készített filmek tulajdonképpen hihetetlen történelmi keresztmetszetét adták ki a nyolcvanas, kilencvenes évek Magyarországnak. Hihetetlen történetekkel és személyiségekkel hozott össze a sors, mindig új energiákat tudtak adni, és hitet az itt élő emberekben és közösségekben.

A legkedvesebb filmjeim a *Legszemélyesebb közügyeim* című portrék voltak, amelyek a „bár lenne belőlük több” emberekről szóltak, sokféle területről, a fantasztikus gyárvezetőktől, a briliáns feltalálókon keresztül a zseniális orvosprofesszorig. A legsikeresebb ezek közül a *Ki is dr. Kulka Frigyes?* című, a miskolci tévéfesztivál nagydíját is elnyert film volt, amelyet Horvát Ádámmal forgattunk. A nemzetközi elismertséggel bíró, zseniális mellkasebész-professzorral beszélgetni frenetikus élmény volt, és bár

fiát – Kulka Jánost – a legjobb magyar színésznek tartom, apja nem biztos, hogy alulmaradt volna vele szemben előadói képességeit tekintve. Sajnos, a film második sugárzására már egy nekrológ hozzáadásával került sor.

Abból sem lett műsor, de egy régi szívbetegjei nyertek dr. Papp Lajos szívsebésszel és csapatával, a legnehezebb értelemben vett lobbizással sikerült szívsebészetet teremtenünk Zalaegerszegen. A minisztériumtól a betegbiztosítói, a vámhivataltól a kórház vezetéséig mindenkit az ügy mellé lehetett állítani, bizonyítva, hogy a kommunikáció – jó célra fordítva – hegyeket mozgathat meg, de kizárólag az önérdek nélküli, nemes cél szentesítheti a kapcsolatrendszer használatát.

A Maléivot is az első elherdálási kísérlettől tudtuk megmenteni azzal, hogy a nyilvánosságot bevontuk több szinten. Nádor Ferenc tábornok segítségével, aki később atyai barátommá vált, fel tudtunk készülni szakmailag, és az akkor még lánglelkű ifjú Varga Mihályt sikerült interpellációra bírni, szítottuk a hangulatot az eladás ellen, sikeresen. A nemzeti légitársaság sok évvel később bekövetkezett felszámolását sajnos már nem volt, aki megállítsa.

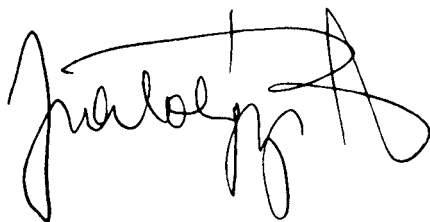
Érdekes módon lehetett megélni tudósítóként az ún. rendszerváltást és az első tíz évet a parlament életében. Még volt szerencsém ismerni az „átkos” Országgyűlés nagyon sok tagját, élvezni az ígéretesnek tűnő változásokat, reménykedve a tiszta ifjúság belépésével érkező új szelek tisztaságában. Aztán jött a „mi mindig Trabanttal fogunk járni” fogadkozások helyett az Audik világa, és az, amit sosem gondoltam volna. A „minden megvehető és minden eladó, csak árfolyam kérdése” világ. Lett volna

néhány lehetőségem külföldön élni, de már a gondolatot is abszurdnak tartottam.

Mára már ez nem az az ország, amelyért képes lennék minden csábító lehetőségről lemondani... az irányított „közszolgálat” ma már minden kapott ukázra kritikátlanul tapsol. Az ezredfordulóra ezrűnket kitakarítottak a köztelevízióból, köztük a televíziózás legjobb szakembereinek garmadáját. Én ugyan később még három évre visszatértem a már nagyon aktuális tévérekonstrukciót kidolgozó egy csapattal, de az már nem volt az „igazi”, azok már azok az évek voltak, amikor a politika áthatott mindent.

Aránytalanul keveset írok arról, ami életem meghatározó része, hiszen magánügy, de lévén hogy mindenkor és mindenben determinálták a döntéseimet a gyerekeim, néhány mondat róluk. Fiam, Komássy Ákos az Apáczai Gimnázium után a Webster Universityn szerzett cum laude diplomát, politikai pályát választott, Medgyessy Péter személyi titkára volt, majd külpolitikai főtanácsadó. Jelenleg az IBM-nél dolgozik, háromgye-

rekes, jó családapa. Nagy kislányom, Komássy Kinga a Toldy-gimnázium után az IBS-ben diplomázott, majd másoddiplomaként megszerezte a master fokozatot. Banki középvezetőként dolgozott, amikor mindhármunkat egy héten belül kirúgtak a munkahelyeinkről. Szerencsére a lányom „macskanő”, midig a talpára esik, mára sikeres üzletasszony lett az NN-nél, és boldogan él társával. Egyedül neveltem fel őket, szoktuk mondani az elvált szülőre, de nálunk kialakult egy olyan triumvirátus, ahol valóban működött a demokrácia, kölcsönösen tiszteljük és tiszteltük egymást, a döntéseket valóban együtt hoztuk meg, és tudom, hogy nélkülük nem tudtam volna mindazt megcsinálni és megélni, ami – ha a végét meg is próbálta, próbálja a mai valóság elrontani – egy tartalmas életnek nevezhető, amelyben őrájuk vagyok a legbüszkébb.

Beregszászi Olga

színművész, énekes (Beregszász, Szovjetunió – ma: Ukrajna, 1950. január 3.)

„Alkalmi együttléteinken, műsorain, előadóestjein, beszélgetőtársként mindig gyönyörködve, sokszor ámulattal hallgattam, figyelttem Beregszászi Olgát, aki énekével, megjelenésével, egész kiállításával és előadói stílusával a hitet, a szeretetet, a bátorságot sugározza felénk. Legelső saját lemezének címével varázskört von körénk, s így éreznek hallgatói nemcsak a hazájában, hanem mindenütt, hiszen bejárta már a fél földgolyót Amerikától Új-Zélandig. Művészetének hite, ereje és szépsége teszi e koncerteket olyan felemelő

élménnyé, amely mindannyiunkat megerősít, bátorít magyarságunk megvalóságában, hirdetésében.”

(Sediánszky János író, Magyar Rádió és Televízió)

Boldog, gondtalan gyermekkorom volt. Bár szegények voltunk, de akkor Kárpátalján mindenki szegény volt, és mi, gyerekek ezt nem is vettük észre. Nagyszüleim vagyonából alig maradt valami: egypár ékszer, néhány szép diófa bútor, monogramos selyem ágyneműk, meg négy bunda a tizenhatból, amelyeket később én hordtam. A múlt ma már csak egypár fényképről néz vissza ránk. Ami a világháborút követően bajt hozott volna Édesapámra, a Magyar Királyi Honvédség főhadnagyára, a család elásta vagy elégette. Otthon csak néhány elejtett szó derített olykor fényt a múlt egy kis darabjára, és a fényképek. Az egyikben apám egy nyitott Mercedesben ül, főhadnagyi egyenruhában, szép, nevető lányok között. De megvan még nagyanyám megsárgult jogosítványa is, amelyet most is őrzök. A háborúban édesapám amerikai fogságba esett, s amikor a magyarokat kiadták a Szovjetunióknak, Moszkvába került. Ott látták meg egymást édesanyámmal, aki diáklány volt, színművészetet tanult, és Sztálin gyermekeinek dajkájánál lakott albérletben, mert anyám kedvessége és törődő szeretete éltette ezt az érzelmileg és testileg tönkretett nőt. Anyám élete egy másik regény, kár, hogy csak keveset tudunk róla. Édesapám a háború után Moszkvából elindult Kárpátaljára, azt hitte, hazaindul, de egy idegen országba érkezett meg, ahol mindenki rettegett, ahol az emberek már nem énekeltek, nem is beszéltek.

„Beregszászi Olga a Kárpát-medence szülötte. Kettős identitása a Kárpát-medence különleges terméke. Egyszerre tud anyanyelvén orosz népdalokat énekelni és minden átmenet nélkül izzó magyarsággal ősi magyar énekeket megszólaltatni. Nyelve kettős, szíve Kárpát-medencei. Mindkét nyelven a népet, az egyszerű embereket szolgálta és szolgálja ma is. A zenében a szíve dobbanását hallhatjuk. A Kárpátokért, Erdélyért és a Partiumért.”

(Papp Lajos szívbész)

Emlékszem, édesanyám mindig énekelt, hiányzott neki a színpad, de Beregszászon nem volt színház, és a magyar nyelvet nem beszélte. Többnyelvű család voltunk. Mi, a gyerekek németül, csehül, oroszul és magyarul felváltva beszélünk, később az iskolában ukránt is tanultunk. Kárpátalján senkit sem zavart a többnyelvűség, még ma is ez tapasztalható. Hárman voltunk testvérek, két lány egy fiú. Szerettem iskolába járni. Énekeltem, táncoltam, zeneiskolába is jártam, mint akkoriban a polgári családok gyermekei mind. Micsoda hihetetlen világban éltünk! Nem volt tévé, autó is csak elvétve haladt el az utcánkban. Ebben az elbűvölő városkában, Beregszászon mindenki beszélt magyarul, pedig a Szovjetunióban mindent megtettek azért, hogy minél kevesebb magyar maradjon Kárpátalján. Otthon gyakran játszottunk színházat, sőt volt a kertben egy színpadunk is. Jegyeket is árultunk, néha pedig többen voltunk a színpadon, mint ahányan a nézőtéren. Minden évben a nagymamánkkal és a dadánkkal nyaralni mentünk Antalócra két hónapra. A falusi gyerekekkel gyakran egész napra elmentünk legeltetni a libákat vagy teheneket. Szedtünk gombát, folyami rákot és pisztrángot fogtunk a hegyi patakokban, és fürödtünk a jéghideg vízben.

Ismertük a hegyeket, az erdőket és a gyógynövényeket. Sokszor aludtunk az istálló padlásán, a szalmában. Azt az illatot még most is érzem, és még most is hallom az éjszaka hangjait, élénken élnek bennem az ottani tehenek kérődző sóhajtásaikkal, a lovak prüszkölése, és ha rágondolok, érzem a frissen fejt tej ízét is a számban. Szabadok voltunk. Tizenhárom évesen mentem Ungvárra a Zeneművészeti Főiskolára.

„Olga sokoldalúan képzett muzsikus, énekes előadóművész, egy tiszta ember, tiszta érzésekkel. Énekeljen akár népdalokat, a magyar nótakincs legszebb darabjait vagy megzenésített verseket, egyénisége, énektudása, hangszíne pódiumról, hanglemezről egyaránt lenyűgöző.”

(Asbóth József riporter, Duna Tv)

Moszkvában diplomáztam a Színművészeti Akadémián, ahol anyukám is tanult egykor. Friss diplomával a zsebemben, tele vágyakkal és reményekkel utaztam Budapestre a férjemhez. Mikor először jöttem Magyarországra, emlékszem, hogy kimentem az Andrássy útra, és egyszeriben úgy éreztem, itthon vagyok, ez az otthonom. Moszkvában idegennek éreztem magam, azok a hatalmas sugárutak és óriási terek elnyomják az embert, itt pedig minden olyan emberi volt. Még amikor a legnehezebb volt is az élet, akkor sem jutott eszembe soha, hogy nem itthon vagyok. Magyarországon a színészi pálya nehezebb volt, mint gondoltam. Ha valaki egy másik országban végzi el a tanulmányait, ott maradnak a tanárai, iskolatársai, rokonai, a család és a barátok, nekem Magyarországon senkim se volt. Újrakezdtam az életemet 24 évesen. Mindezt egészen a semmiből, mert az első férjem nem hitt bennem, próbált rábeszélni, hogy csináljak valami mást. Olyan emberrel pedig nem tudtam élni, aki nem hisz bennem. El akartam menni, menekülni, de hová? Egyedül voltam, teljesen egyedül. És ekkor jött András, a romantikus, tiszta lelkű költői jelenség, aki imádta az orosz költészetet, főként Bulgakovot, és így lettem én Margarita. Nagy szerelem volt. Bár szegények voltunk és nehéz életünk volt, András hitt bennem, segített és támogatott mindenben. Ha szüksége volt rám, mellette voltam, biztattam és

feltétel nélkül hittem benne magam is. Idővel felvettek a budapesti Színház- és Filmművészeti Főiskolára különleges hallgatónak, ahol csak Montágh Imréhez kellett járnom, hogy a nyelvtudásomat tökéletesítsem. Ez volt a legnehezebb. Később Kerényi Imre hívott a Madách Színházhoz, megkegyelmezett, kaptam tőle egy pár mondatos szerepecskét az *Abélard* és *Héloise*-ban. Ascher Tamásnak köszönhetően kerültem aztán a Kaposvári Csiky Gergely Színházhoz. A hetvenes évek vége arany korszak volt a színházi életben. Zsámbéki Gábor, Babarczi László, Ascher Tamás, Keserű Ilona, Pauer Gyula, Édeske, Szóke István és sokan mások. Nagy nevek. Éjjel-nappal a színházban éltünk, ott nőtt fel a kisfiam, Dávid is. Mégis, sohasem elégített ki a színház, soha nem voltam ott igazán boldog, pedig idővel kaptam operettfőszerepeket, így a *Mágnás Miskában* és a *Cirkuszhercegnőben* is. Közben rengeteg energia dolgozott bennem, és azon gondolkodtam, mit kellene csinálnom, hogy ez az erő a saját művészetemmé válhasson. Tudok énekelni és komponálni, gondoltam, elindulok ezen az úton. Eleinte ismertebb dalokat énekeltem, később elkezdtem orosz költőket megzenésíteni: Jeszenyint, Paszternakot, Ahmatovát. Lassanként aztán magyar költők műveire is hozzányúltam, az első éppen Pilinszky János volt.

„Egy színész barátunk irányította rá a figyelmünket Pilinszky János költészetére, és Olga elkezdte megzenésíteni Pilinszkyt. Olyanok lettek ezek a dalok, olyan dallamokkal, hogy a hideg futkosott az ember hátán a gyönyörűségtől. Megbeszéltek Pilinszkyvel egy találkozót, és egészen misztikus történet alakult ki. Találkozásuk előtt a költőt mentő vitte el, de azt üzenve Olgának, hogy bízik benne. Soha nem tért vissza. Meghiúsult a találkozás Pilinszky Jánossal, de elindult a zenei úton, gyönyörű szép dalok születtek.”

(Bencsik András főszerkesztő, Magyar Demokrata)

Majd megérkezett az életembe Gyurkovics Tibor. Vele sokat vitatkoztunk, forrt a levegő a zene és a költészet metszéspontján. Volt közös estünk is *Szeress!* címmel, ebben gitáron és zongorán kísérem magam, valóságos szeánszként éltük meg minden alkalommal. Tiborral megidézttük a nagy korok hangulatát.

„Miért szeretem Beregszászi Olgát?

Egyéni hangja miatt,

Versek zaja miatt,

Tűnődő pillanataimban

Elúsznak a versek,

Két karjaiban.”

(Gyurkovics Tibor költő)

József Attila, Radnóti Miklós, Hernádi Gyula, Ágh István. A XX. század abszurditását példázza, hogy nekem, a kárpátaljai színésznőnek Amerikában kellett találkoznom egy Németországba emigrált 1956-os magyar költővel, Tollas Tiborral, hogy közös lemezünk szülessen *Varázskör* címmel. Clevelandben, a magyarok találkozóján hallottam először beszélni. Elkápráztatott, izzó szeretettel beszélt a hazáról, Magyarországról. Odamentem hozzá, meg akartam ismerni ezt az embert. A Magyar Újságnak volt a főszerkesztője. Kaptam tőle

egy verseskötetet *Hazafelé* címmel, hazautaztam, és három hét múlva kész volt az első zenei anyag. Egy lemezen megfért Pilinszky János és Tollas Tibor. Utána jött a *Két karodban*, ez is szerzői lemezem. A verseknek köszönhetem, hogy az akcentusom, amely anynyi nehézséget okozott nekem, ha énekeltem, eltűnt. Mezei András jelentette a következő mérföldkövet. Közös utunk az *Eredet* című verseskötettel kezdődött.

Kalap, sanzonest, Duna Palota, 2016 (Fotó: Emmer László)

Beleolvastam egy este, és lenyűgöztek a versei. Felemelő volt átélni azt az őszinte hazaszeretetet, amit Mezei András, a magyarországi zsidóság kiemelkedő és mélyen elismert alakja érzett hazánk iránt. Ez pedig példaértékű, mert nagyon sok mindent helyretesz ebben a sokszor vihar dúlta magyar vagy akár európai közéletben. A sort közös lemezünk követte ugyancsak *Eredet* címmel, majd közös estünk, a *Mákszüret*. A műsorban én csak olyan magyar népdalokat énekeltem, amelyek közel álltak a szívemhez, András verseit ölelték át organikus egységként. De ha már mérföldkövek, itt van Reményi József tanár úr is, neki köszönhetem, hogy magamra találtam, a mentorom volt. Megfogta a kezemet, és dalról dalra vezetett el Medgyaszay Vilma sanzonjainak világába. Nem kevesebbet kaptam tőle vissza, mint a magamba vetett hitemet. Ma már mégis úgy érzem, hogy eddigi egész életem előkészület volt csupán a *Magyar feltámadásra*.

„Az 1945 előtti világ szellemi emlékeivel együtt a korabeli hazafias dalok, indulók is tiltólistán voltak, s a Székely Himnusz, Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország című dal eléneklése könnyen hatósági vegzálást vonhatott maga után. Az 1990-es évek második fele óta viszont reneszánszukat élik a régi irredenta és hazafias dalok, amelyek mára modernizált, kortárs előadók által feldolgozott formában is hozzáférhetők. Beregszászi Olga színművésznő két egész albumot szentelt ezeknek a hazafias, revizionista daloknak. Első a Magyar feltámadás, második a Szép Magyarország. A közönség nemegyszer felállva, dübörgő tapsviharral köszönte meg a művésznő felejthetetlen üzenetét.”

(Fehérváry Krisztina újságíró, Magyar Demokrata)

Egyszer egy gyenge minőségű archív kazettáról háború előtti dalokat hallgattam a harmincas, negyvenes évekből, és olyan óriási energiát éreztem bennük, hogy azonnal megragadtak. Ezeknek a daloknak köszönhetem azt is, hogy újra édesapám felé fordultam. Egyszer csak belém hasított az érzés, hogy az ő emlékére szerkesztek egy estet. Mert sorsa összekapcsolódik azzal a világgal, amelyikről ezek a dalok szólnak. Amikor felnőtt lettem, akkor jöttem

rá, micsoda titkok árnyékában éltünk. Hetvenezer magyart vittek el a Gulagra vagy mérgezték meg. Szörnyű dolgok történtek Kárpátalján is. Ha ez mind nem így alakul, talán apám is más ember lett volna, más lett volna a sorsunk is. Apám korán megkeseredett, keveset beszélő, magába zárkozó ember lett, nem vett részt a családi életben. Alig emlékszem, hogy nevetett volna. Majd korosztályának számos képviselőjéhez hasonlóan fiatalon, alig ötvenévesen halt bele hazájának elvesztésébe. Temetésén hatalmas fekete, gyászoló tömeg követte a koporsóját. Vele együtt siratták Magyarországot, s a szűkebb haza, Kárpátalja tragédiáját, amelyet bekebelezett az idegen hatalom. Tehát a dalok hatására fölébredt bennem valami, ami ha szunnyadva is, de mindig is létezett. Megértettem, hogy a hazaszerető magyarok máig szenvednek a Trianonban elvesztett országrészek és magyar testvérek hiányától. Nem indulatokat akartam ébreszteni az emberekben a lemezzel, hanem az összetartozás tudatát, érzését szerettem volna feléleszteni. Pár cím, amelyek oly sokat elmondanak: *Ott, ahol zúg az a négy folyó; Leszedték a turulmadárt; Kincses Erdély; Dal a turulmadárról; Adj, Uram Isten; Szép Magyarország; Igazságot Magyarországnak!; Lesz még nekünk szebb életünk; és az Erdélyi induló.* Ezek a dalok bátran mondják el az akkor élt emberek minden fájalmát, panaszos sírását, bizakodó fohászatát úgy, hogy közben nem lettek hitevesztetté, és nekünk is erőt adnak, megerősítik hitünket.

„Bármikor bevillannak az emlékek, vagy történetesen egyik vagy másik dal kezd motoszkálni bennem, azonnal hallom hangjának senkivel össze nem hasonlítható zengését. Nőiessége, lágysága ellenére van benne valami acélos pengés, aminek következtében soha nem rezeg túl. Beregszászi Olga számomra nyugtalanító jelenség, még távolból is figyelni kell rá, mert akinek lelkébe énekelt önmagát, nem szabadulhat meg tőle.”

(Deák Ernő főszerkesztő, Bécsi Napló)

Nomen est omen, felvettem a szülővárosom terheit, amióta felvettem a Beregszászi nevet.

Régebben segítettem, amivel tudtam, időseket, gyerekeket, óvodákat, de közben bővült a kör, kevés volt már, amit én tudtam előteremteni. Amikor egyszer Beregszászon jártam, kikapcsolták a vizet, utána a villanyt, a pedagógusok nem kaptak fizetést, ami többször is megisméltódott. Meglátogattam idős tanárokat, akik a városka lakóit tanították generációkon át. Mi itt, Magyarországon el sem tudjuk képzelni, milyen mély az igazi szegénység. Elképzelhetetlen egy itteni embernek az, amit ott láttam és tapasztaltam. Az egyik télen, szinte azt mondhatom, megfagyott a lélek is az emberben, olyan rettenetesen hideg volt. Egy öreg tanárnő, akihez elmentem, hosszú idő után jött csak ajtót nyitni, majd hosszan szabadkozott. Az ablakok be voltak takarva szakadozó régi pokrócokkal. Elmondta, hogy milyen nehéz volt kiszállnia az ágyból, ahol takarók, kabátok alatt vacog napról napra. Nem volt a házban fűtés sem, mindössze két hasáb fa állt a jéghideg kályha mellett, ami semmire sem lett volna elég. Különleges alkalomra őrizhette. Sötét volt bent, a villany sem égett. Ha lement a nap, teljessé vált a fény hiánya. Sok kárpátaljai családot szegénység, betegség és reménytelenség egy időben sújt. Megrendítő a XXI. századi Európában azt

látni, hogy a társadalom által oly nagymértékben megbecsült emberek Európa kevésbé szerencsésebb felében így is élhetnek. A kettős állampolgárság lehetősége a szabadság, a remény és a valahová tartozás érzését adja vissza ezeknek az embereknek. Ezt az érzést kényelmes magyarországi körülmények között nehéz megérteni, ahhoz el kell menni Kárpátaljára télen. Az idős embereknek Kárpátalján mostoha sors jutott. A beregszászi öregek otthonában érkezésemkor fogyott el a táplálkozásra szánt pénz. Az öregek éppen az utolsó ebédjüket ették, amikor segítséget hoztam. Soha nem mentem üres kézzel, de ez csak csepp volt a tengerben, amivel időt, így életet nyerhettek.

Tizenhét évvel ezelőtt valami megmozdult. Egy baráti találkozó során elmeséltem a híres budapesti divattervezőnek, Hampel Katalinnak, hogy milyen állapotok uralkodnak Kárpátalján. Volt egy gondolat, ami nem hagyott nyugodni. Úgy éreztem, hogy a jótékonyági koncert az egyetlen lehetőség arra, hogy érezhetően segíthessünk. Se én, sem Kati nem voltunk profi gálaszervezők, de ő is felkarolta a kezdeményezést. Kati csodálatos magyar ruhákat tervez. Amióta ismerem, az ő ruháiban lépek fel. Mióta szent szövetségre léptünk és elindultunk, minden adventkor megtartjuk jótékonyági koncertünket, amelynek a címe: *Száz perc száz emberért*. Istennek hála, minden évben meg is telik a színházterem, persze a műsor is példátlanul magas színvonalú. Rengetegen jönnek és segítenek, mert a magyarok hihetetlen módon össze tudnak fogni, ha nemes a cél. A koncerten azt érzem mindig, hogy a közönség melegséget, szeretetet sugároz a színpadra. Azt a szeretetet, azt a fényt viszem Beregszászra, amit a koncerten kaptam, és azt a jelentős támogatást, amely emellett minden egyes alkalommal összejött.

„Beregszászi Olga azért érdekes, mert aki ismeri, tudja, hogy egy kis, törekény, tüneményeszerű teremtés, és olyan hatalmas makacs akarakterével csinálja már tíz esztendeje ezt a műsort, valóban önzetlenül, hogy az ilyen emberek megérdemlik a támogatást. És minél többen állunk oda olyan emberek, akiknek van hitele ebben az országban és az országon kívül, igazoljuk az ő munkáját is.”

(Jókai Anna író) (nő)

Eddig minden felkért művész és prominens közéleti személyiség vállalta az ügy érdekében a fellépést vagy a védnökséget. Csak pár nevet említenék a művészek közül, a teljesség igénye nélkül: Pataky Attila, St. Martin, Keresztes Ildikó, Balázs Fecó, Balázs Péter, Oberfrank Pál, Ókovács Szilveszter, a Honvéd Együttes, Sasvári Sándor, Csillagszeműek, Tokody Ilona, Asbóth József, Jókai Anna, Berecz András, Berecz István, Kautzky Armand, Vadkerti Imre, a Magyar Honvédség Légierő Zenekara, a Duna Művészegyüttes, a Hot Jazz Band, a Kokas Banda, Sax Norbert, Kökény Tamás és Takács Bence. De ott van még Hampel Katalin divatbemutatója, amely bárhol a világon megállná a helyét önálló műsorként is. Védnökeink között köztársasági elnök, first lady, Budapest főváros főpolgármestere és számos más kimagasló teljesítményű közéleti személyiség található. Olyan nevek és erők mozdultak meg és maradnak velünk azóta is, ami már önmagában felemelő. Mondjon bármit is a pesti kabaré, a magyarok – legyenek városi népek vagy a vidéki világból érkezők – nagyvonalúak, oda-

adók, egyszerűen fantasztikusak, és ha szükség van a segítségre, igenis összetartanak. Ez a koncertsorozat ezért mindig megtölt engem erővel, hittel és hálával.

„Megismertem a művésznő melegszívű hazafiasságát, és boldogan vállaltam jótékonyági hangversenyeinek bevezetését, mert minden porcikámmal szeretném, ha minden magyar az ő áldozatkész hazaszeretete alapján mindjebből magyarként éljen a mi édes magyar hazánkban.”

(Oloffson Károly, Placid atya)

És mit hozott a XXI. század? A sors? Hét évet éltem Olaszországban Castiglione del Lago városkában a Trasimeno-tó partján, de ha hazahívtak fellépni, kocsiba ültem, és 1100 km-t kis pihenéssel egy nap alatt megtettem. Többször voltunk Párizsban, két koncertem is volt ott. Castiglionében még egy Pink Floyd-show-ba is felkértek énekelni a *Mother* emlékestén. Érdekes kihívás volt, örömmel tettem ennek is eleget. Párommal, Sergióval beutaztuk Európát, de olasz létére imádta Magyarországot, a magyar életérzést, embereket és kultúrát. Ide akartunk költözni végleg. Csak a sors nem így akarta. Sergio egy éjjel Magyarországra felé tartva félúton még egy pihenő kiállásnál üzent, alig várja, hogy végre itt legyen, majd nem sokkal később autóbalesetet szenvedett és elhunyt. Sokáig nem tudtam énekelni, a belső fény kihunyt, de végül újra magamra találtam, a hivatásom húzott ki a sötétségből. Közben a fiamnak, aki élete közel felét külföldön töltötte, és nagyon hozzászólt az egyedülléthez, komoly életmódbeli váltást követően három fia született egy fantasztikus belga lánytól, Laurától, aki még magyarul is megtanult. Nemrég ők is hazatértek. Végleg, ha lehet ilyet így kimondani a mai világban. Bevallom, nincs csodálatosabb érzés, mint amikor egy kicsiny gyermek fejecskeje rásimul az ember vállára, nekem pedig három ilyen kicsiny fejecske jut mostanában, ha éppen nem törnek-zúznak fülig érő mosollyal. Új szakasz kezdődött az életemben 2015-ben, nagymama lettem, de kicsit Sergióra is emlékezve – aki nagyon szerette a családukat –, a kicsik Nonnának hívnak. És hogy mit hoz a jövő? Jó az Isten, jót ad.

„Anyám olyan, mint a fönixmadár. Nála senki sem tud jobban megsemmisülni, majd hamvaiból, ebből a végtelen mélységből feltámadni, és a létező legmagasabb szintre szállni, hogy a sors újabb próbatételt állíthasson az útjába. Erről szól és szólt eddig is az élete, amely áldás és átok is egyben, amiben csak a kiválasztottak részesülhetnek, mert csak ők tudják ezt a terhet cipelni, ezt a súlyt elviselni. Anyám élete sosem a siker és a kudarc határain belül játszódtott, nem jellemző rá semmilyen dichotómia. Egy olyan művész élete az övé, aki tudja, hogy mit miért tesz, útkeresésében, indíttatásában van valami nem e világi – talán isteni – sugallat, és bár számít a közönség visszajelzése, belül se a kritika, se a dicséret nem befolyásolja a küldetést. Mert küldetése van, nemzetét legjobb képességeinek és tudásának birtokában szolgálja.”

Bencsik Dávid

Muszty Bea

zeneszerző, író, előadóművész (Pécs, 1950. január 14.)

A PTE Gyakorló (zenei általános) Iskola után a pécsi Nagy Lajos Gimnázium angol tagozatára jártam 1964–68 között.

A gimnáziummal párhuzamosan elvégeztem a zenei szak-középiskola hegedű szakát.

A Nagy Lajosban pezsgő zenei élet folyt, Kodály tanár úr is többször meglátogatta a gimnáziumot.

Amellett, hogy a gimnázium szimfonikus zenekarának koncertmestere, első hegedűse voltam, a keszthelyi Helikoni Ünnepeken szólóban, zongorakísérettel is több érmet szereztem.

Az angol tagozaton osztálytársam volt Dobay András, zongorázott és gitározott. Mindketten énekelünk a gimnázium kórusában, emellett megalakítottuk az ország első spirituáléegyüttesét, mellyel szintén aranyérmeket szereztünk a Helikonon.

Érettségi után Budapesten, az ELTE angol–oroszlakán kezdtem meg egyetemi tanulmányaimat. 1969-ben duót alakítottunk Dobay Andrással, és innentől kezdve a történetünk közös.

Első hivatalos fellépésünk 1970-ben, a Nagyréten volt, megismerkedtünk és összebarátkoztunk a Tolcsvay testvérekkel, így sokat szerepeltünk a Bem rakparti Tolcsvay Klubban, mely Tolcsvayék feloszlása után a saját, Muszty–Dobay Folk Klubunk lett.

Országos ismertségre az 1972-es *Ki mit tud?* adott lehetőséget.

A tévés szereplés után már rendszeresen játszottunk egyetemi klubokban, saját szerzeményeket és angol–ír–skót népzenei gyökerű dalokat énekelünk.

Folyamatosan szerepeltünk a tévé zenei

és irodalmi műsoraiban, az ORI (Országos Rendező Iroda) által szervezett turnékon.

A saját műsorunk mellett színesekkel, irodalmi estekkel jártuk az országot, majd a Fonográf együttessel turnéztunk, nem egy lemezfelvételükre meghívtak bennünket, hiszen az általam játszott dupla húros, az Appalache-hegység zenéjére jellemző ír hegedű (fiddle) és a Dobay András által virtuózan játszott öthúros bendzsó akkor még unikumnak számított az országban.

Közben VÁZA Folk Klub néven heti rendszerességgel és nyári gitártáborokban tanítottuk a kezdő folkegyütteseket és -szólistákat.

Ennek következménye az 1979-ben megjelent *Folk gitáriskolánk*, amely a mai napig a legnépszerűbb gitároktatási könyv az országban.

Ádám gyermekünk 1984-es megszületése után már csak gyerekműsorokat vállaltunk, inkább itthon dolgoztunk a további gitáros-dalos könyveinken.

A Magyar Rádió Irodalmi Osztályának felkérésére hét zenés mesejátékot

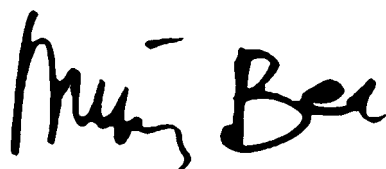
írtunk, melyekből többet színpadon is bemutattak.

A *Boszorkánypalánta* című ifjúsági musicalünk első díjat kapott az ifjúsági tévéfilmek kőszegi találkozóján, majd a zenés ifjúsági filmek világfesztiválján is elnyerte a legjobb forgatókönyv és legjobb zene fődíját.

A Pannónia Rajzfilmstúdió részére írt, magyar–német–amerikai koprodukcióban készült *Vacak, a hetedik*

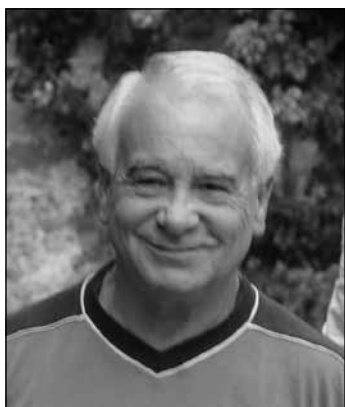
testvér című rajzfilmünk és annak dalai a mai napig népszerűek.

Jelenleg a gitáriskolánk és az öt *Csalamádé-dalokönyvünk* folyamatos fejlesztésén dolgozunk.

Koó Tamás

gordonkaművész (Budapest, 1950. január 21.)

Születtemkor szüleim elbeszélése alapján nagyon kemény tél volt, és édesapám nagy hóban, gyalog ment be a kórházba édesanyámhoz, hogy minket meglátogasson. Nem voltunk zenészcsalád, de egyik nagybátyám viszonylag ügyesen zongorázott, és édesapám hegedülni tanult két-három évig, emlékszem, hogy hegedűje a szekrény tetején porosodott, egy gyönyörű tokban.

1956 őszén kezdtem iskolába járni. Épphogy csak elkezdődött az iskola, kitört a forradalom, és az iskola bezárt. Emlékszem, hogy a mi emeletünkön lakott egy fiatalember, egyetemista, Menyhértnek hívták, ő ott volt a Kossuth téri tüntetők között, amikor belelőttek a tömegbe. Véres lábbal jött haza, szakadt nadrágban, nem emlékszem már, hogy a golyó benne maradt-e, de édesanyám kötötte be a lábát.

A forradalom alatti időkből emlékeimben megmaradt egy történet Gyula bácsiról, a család egyik barátjáról is, aki vadászpilóta volt a második világháborúban, ezért meglehetősen rosszul hallott. Egyik nap lement a közeli pékségbe, az Alkotás utcába kenyérért. Ilyenkor szokás szerint nagyon hosszú volt a sor, nem gondoltuk, hogy egy órán belül hazaér. Arra lettünk figyelmesek, hogy fegyverropogás hallatszik, kirohantunk az erkélyre, és megláttuk, hogy a keresztvezésben harckocsik vonulnak. Aggódtunk Gyula bácsiért, de ő tíz perc múlva megjelent két nagy kenyérral, mondván, azt vette észre, hogy mindenki elkezd futni, a sor szétszéledt, ő ennek megörült, bement a pékségbe, és kért két szép, ropogós kenyeret.

Gyerekkorom és egész fiatalságom meghatározó élménye volt a balatoni nyaralás. 24 éves koromig minden nyarat Balatonmáriafürdőn töltöttem. Gyerekkorunkban már az iskola befejezése után néhány héttel nagymamámmal

lementünk a Balatonra, kibéreltük ugyanazt a házikót, és mivel rengeteg ismerős gyerek volt ott, óriási fürdőzések, késő esti apacsozások töltötték ki az életünket. Hatalmas réteken játszottunk, fociztunk, remekül éreztük magunkat. Egyik nyáron a Beatles együttes frissen megjelent lemeze, a *Bors őrmester* valamilyen úton-módon egy ismerős fiúnál landolt, mi pedig egész nyáron ezt hallgattuk, és ettől kezdve Beatles-rajongó lettem.

A zenével való kapcsolatom úgy kezdődött, hogy egyik általános iskolai énektanárnóm szülői értekezlet után azt mondta édesanyámnak, jó a hallásom, tisztán énekelek, nem gondolják-e, hogy hangszeret kéne tanulnom. Először mindenkinek a zongora jut eszébe, de arra nem volt pénzünk. Mivel balkezes vagyok, azt gondoltuk, hogy talán egy vonós hangszer megfelelő lenne, így végül a hegedű és a cselló között a cselló javára döntöttünk. Első tanárom Fellegvári György volt, az Operaház csellistája, aki úgy látszik, annyira ügyesnek tartott, hogy egyik óra után azt mondta nekem: „Tebelőled talán még lehet valaki.” Ezt büszkén elmeséltem otthon, jót derült a család, de arra jó volt, hogy erőt adjon a további gyakorláshoz, és lökést adott ahhoz, hogy elinduljak a pályán. Innentől kezdve nem is tudtam elképzelni, hogy felnőttként mást csináljak. 11-12 éves koromban bekerültem egy növendék vonószzenekarba, nagyon élveztem az együtt muzsikálást. Időnként szabadtéri koncerteken léptünk fel, és emlékszem, abban az időben még Cseh-szlovákiába is kijutottunk egy ifjúsági vonószzenekari fesztiválra. Középiskolai tanulmányaim alatt Kertész Ottó volt a tanárom, akinek sokat köszönhetek, később kollégák is lettünk az Állami Hangversenyzenekarban.

1969-ben felvételt nyertem a Liszt Ferenc Zeneakadémiára, Mező László osztályába. Zenei pályafutásom egyik legnagyobb sikere volt, hogy 1973 szeptemberében, negyedéves főiskolásként a nemzetközi Pablo Casals Gordonkaversenyen 2. helyezést értem el. A diploma megszerzését követően, de még ugyanazon évtől ösztöndíjasként bekerültem a Ferencsik János vezette Állami Hangversenyzenekarba. Ezzel egyidejűleg az Országos Filharmónia is felvett szólísta tagjai közé.

Mikor 1975 elején az Állami Hangversenyzenekar szólócsellista-próbajátékot hirdetett, Ferencsik János engem nevezett ki április elsejétől erre a pozícióra, és mind a mai napig ennek a zenekarnak – ma már Nemzeti Filharmonikus Zenekar – vagyok az egyik szólamvezetője.

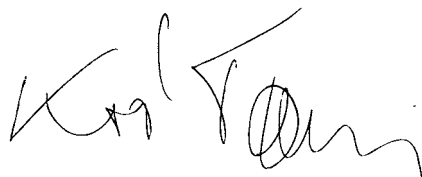
A nemzetközi Casals-verseny döntője,
Budapest, 1973

Ugyanattól az évtől bekerültem a Zeneakadémiára, először óraadó tanárként, majd saját növendékeket, és végül saját osztályt is kaptam. Később adjunktus, majd egyetemi docens lettem, ezzel a titulussal mentem nyugdíjba 2013-ban. Számomra a tanításban a legjobb az, hogy az ember rengeteget tanul belőle, mert kénytelen megfogalmazni, szavakba önteni és átadni a növendékeknek az évtizedek alatt összegyűlt tapasztalatokat a hangszerjátékkal kapcsolatban.

Pályafutásom alatt a zenekari munkát élveztem a legjobban, mindig is arra vágytam, hogy egy szimfonikus zenekarnak lehessenek a tagja, hozzátehessem a tudásom szerinti legjobbat a művek megszólaltatásához. Akiktől a legtöbbet tanultam pályafutásom során, azok Mező László, Ferencsik János, Mihály András és Kocsis Zoltán voltak. Ferencsik János valódi példakép lehet a mai muzikusok számára is, nemcsak nagyszerű képességű karmester volt, hanem rendkívüli zenei intelligenciával megáldott muzikus is. Mihály András zeneakadémiai óráit azért élveztem különösen, mert folyamatosan lelkesített minket: „Merjetez muzsikálni, merjetez játszani!”

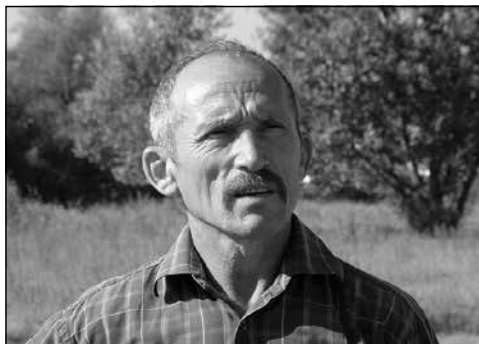
A zene mellett a családom tölti ki az életemet. Első házasságomból két fiam, Gergely és Bence, majd második házasságomból két lányom született, Luca és Sára. Feleségem Pap Eszter, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar egyik első oboistája.

Befejezésésként Ferencsik Jánost idézném, aki úgy vélekedett, hogy „a művészetben a legfontosabb az őszinteség”. Kocsis Zoltán pedig arra tanított minket, hogy a szerzőt, az általa leírt instrukciókat és a leírt hangokat minden előadónak kötelessége tiszteletben tartani. Azt, hogy meddig fogom tudni végezni ezt a munkát, nem tudom, de igyekszem addig jól csinálni, amíg szükség van rám.

Győri-Nagy Sándor

nyelvész-kultúrokológus (Kiskundorozsma, 1950. január 28.)

(Örökségem a végtelen téridőből.)

Emlékezetes nap volt az a nap szüleim s Bérczy doktor számára. Zombó Lápástó-dűlői tanyánkba hetedik gyerekként érkezvén csak hideg-meleg fürdőre fogadta el tudóm a levegőt. Felnőttkori mandulaműtétemkor eltöprengett kórházi szobatársam, egy különös kisalföldi vénember, mennyire is formáltak *Vízöntőnek* a csillagközi erők anyám méhében.

Lelkületem *derűs-tűnődőre* hangolták kenyérdagasztás, kalácssütés, főzés-mosás közbeni népdalai, „szentös” és Mária-énekei. Vonásait apáméival örököltem. Útfelen libákat örözve sűrűn kérdeztek illedelmes „*Dicsértessék*”-emre adott „*Mindörök-ké*” válaszuk után az arra járók, hogy „*Nemde Lajkó Pannika fija vagy?*”, meg hogy „*Nagy Jóska gyereke vagy, ugyé?!*” Örököltem apró termetüket, apám erejét. Az MTA Nyelvtudományi Intézetében Meskó Sándor meredt rám, két ujjal bökve mosolygós, barna szemem alatt kiugró járomcsontom felé: „*Te kun vagy!*”

(Nevelődés, kulturális örökség.)

Rám származott *szorgalmuk, rend- és szépségszeretetük*. Gyümölcsfamegcsesző apámnak takaros gallykévéket raktam. Kapáláskor lehajoltam *szabadítani* a gyöngye kukoricát, babot a rágurult rögtől. Ahogy ők: *úgy én se békéltem az igaztalansággal*. Se magam, se mások iránt. Ha gyerek volt a vétő, megverekedtünk. A felnőttet zöld almával, görönggyel tanítottam mőresre. Engem is arra tanítottak, ha kiderült. *Mindig kiderült*.

Titkolódn, *sunyin haragot hordozni* minálunk *bűn* volt. Meg kellett gyónni. A pap néhány miatyánkkal intézte el, apánk nadrágszíjjal. Fájóbb volt anyánk bűja, ha *titkolt bűnön, hazugságon* ért. Márpedig *kíváncsi gyerek* voltam. Ez gyakran vitt tilosba-titkosba. Fogadkoztam, hogy megjavulok. Holnaptól. Jövő tavasztól...

Igazságkereső kakaskodásokért Kovács Álmos, tanyasi tanítóm a szemetesládához térdeltetett. „*Akasztfán végződ! Hazamöhecc!*” – csukta be könyvét a katedrán, amelyet engem vigyázva olvasott. Saját könyvtárából táplált, irányította mozgókönyvtári kölcsönzéseim. Megneszelte tör-

ténelmi huzalmam, s hogy én tudom a legszebb szavakat gyerektársaim között. Ősi leleteket mentettem számára édesapám, nagyfivéreim mélyfordító szerszámai elől. „*Ez bronzkori!*” „*Ez szarmata!*” „*Ez honfoglalás kori!*”, mondta, jelölve a lelőhelyet a dűlőtérképen Bálint Sándornak. Apám derűvel nyugtázta mindezt. Nem úgy a vakondmentést. „*Kitúrja a palántát!*”, pörölt velem. De ő engedett.

(Önnevelés-történetem, felismert erényeim és hibáim.) Anyám aggódva követte jellemi alakulásom, látva-bátorítva hibáimmal való vívódásaim. De egy vasárnap azzal toppantam be a miséről, hogy *rosszul prédikál a pap*. Az arcom fürkészte. Aztán, hogy apai pofont és éhen maradást kockáztatva fölálltam az ebédetől, mert bálozó korú, többjogú testvéreim nem kapcsolták ki a rádiót, amelyből a „*Marina, Marina*” slágerszűrű csorgott, anyám örök útravalót vetett utánam: „*Fiam, neked tán nem is most kellett volna születned, hanem később, egy jobb világban...*” Tíz év múlva egy félcigánylány ismerős ezzel toldotta meg: „*Cassandra leszel. Látni fogod közeledni a bajt, de senki se hisz majd neked. A szeretteid sem...*”

Én is kezdtem így érezni. Olyasmiket éltem át, amikbe bele nem nyughattam. Mások rovására tolla-sodó gazdák lehagyták 11 gyerekes szüleim pár láda gyümölcsét a pesti piacra bérelt Csepelről, a maguk többletrakományáért. Majd a *téeszbe agitáló városi munkások* otthon, a család előtt *hülyeparasztolták* apámat. Lehajtott fővel türte. Tizenegy évesen úgy véltem: most kéne kést ragadnia! Tizenkét éves koromban, a karácsonyfa alatt végre megfogadtam, hogy ezután *jó leszek*. Mint *Jézus*. Azt hiszem, akkor riasztottam

meg anyámat igazán. Jobban, mint amikor vasvillával átszúrtam a vádlim.

(Személyiségem és megvalósult társas küldetésem.) A téusz után jó paraszt én se lehettem. A tanítás, a történelem viszont örökké izgatott. A népek kiléte, akik valaha is a földünkre léptek. A világháborúk rejtélye német földre vitt az egyetem előtt. Az okot a német lélekben kerestem. Találtam is valami harcra hergelt természet, tájlakó lénytársak, más műveltségek ellen. Valami kivárást, a visszavágási alkalomra felkészítő, higgadt türelemre csitító, logikus szerkesztettséget a német nyelvben és kultúrában.

Oroszul megtanultam a gimnáziumban. Az egyetemen Tyutsev világlírása mélyen megfogott. Turgenyev és Csehov szentimentális mázú, értelmiségi nihilizmusa megdöbbenett. Ilyen is fakadhat egy szüntelen háborúzásra kényszerülő lírai néplélekből? Amely tolsztoji hittelt hirdet szeretetet és türelmet mások iránt. De mely elnyel, ha nem vigyázol...

Maradt a két sorsnyelv: a német s az orosz. A török tán elmúlt. S maradt a magyar, az anyanyelv. A világlátás, a szerelem nyelve. Benne a kultúránk, olyan mélységekig, hogy csak életem végére ébredtem rá, mennyire nem azt gondoljuk, amit magunk gondolni vélünk, hanem azt, amit eleink nyomdokain gondolnunk megadatik. Magunkról, másokról, a világról.

Igy születtek nyelvészeti munkáim 2000 körül, Kétnyelvűség és Kultúr-Ökologie, a folyóirataim, majd „kultúrökológia”, „környezeti kommunikáció” elnevezésű egyetemi tárgyam, azonos nevű tanszékem a SZIE-n, könyveim, tanulmányaim. Közben a Magyar Ökoszociális Fórum, nyugdíjas koromban paraszt őseim tiszte-

letére, az utókor intésére a MÖF-EKI Tájbirto a kiskun sivatagban. S élet-hosszig a család. Az egymásért megküzdető szerelemházasság, a három gyerekünk, unokáink. Mert nem a halhatatlanság az emberi cél, hanem a nemzedéktől nemzedéknek adott, és így is megszentelt örök élet.

(A társas küldetés útjai a végtelen időbe.) Zalában kezdtem a lámpáskodást, már egyetemistaként nősen. Feleségem egy brennbergi bányászasszony s egy dévai kőműves lánya. A rétegváltó korszellem független nőnek, „doktorálni” hozta az egyetemre, anyja vágyai vágányain. Ő még „kénytelen volt otthon maradni” két gyerekével. Nem zárhatta várfalba Kelemen kőműves. Csak látszólag engedelmeskedett. Német volt. Tudott gyűlölve tűrni, a megsemmisítő visszavágásig. A germán kultúra szerint a létviszonyok mindegyike harc: ember és teremtetársai, a fajok, egyedek viszonya. A férfi-nő létkapcsolat, a házasság is.

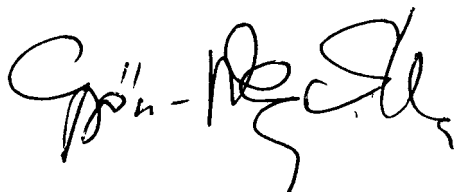
A keresztény magyar kultúra szerint nem. Női és férfi egyén felnőttként már több, mint 1 én. Személyiség, aki több magánál. Szem gyök-szavunknak két fő jelentése a látványgyűjtő szerv meg az életörökítő genetikai kódokat összegyűjtő mag. Más nyelvekben csak ez, vagy csak az. Oroszul a „szémja” mag, a „szemjá”: család. A „szam” a kizárólagos én. A németek „sam/m-” gyöke másképp „emlékszik”. A „sammeln” jelentése gyűjteni, a „zusammen” együtt, össze, a „Samen” a mag.

Az egyén(iség) a magyar kultúrában nem elég a házassághoz. Csak a személy(iség). Aki bővíteni tud más-sal, s önmagán túli célokat kitűzni. Sőt ez életkorában zömmel csak ilyen céloknak él: házastársának, gyerme-

keinek, közösségeinek. Küldetésének, amelyet egyénentúliségában felismert: élete értelmének, amely már Teremtőjéhez köti, még itt a Földön. Azzal a személyes és kollektív teremtésszelettel együtt, amelyhez születésével rendelve van. Az *egyedből egyéniséggé, majd személyiséggé* váló ember útját így összegzi örök érvényűn Virág Benedek paptanár költőnk

(1754–1830): „Születtem. Szerettem hazámat, s dolgoztam érte. Tegyetek Ti is így. Tanítsátok utódaitokat, s ha ezek is így tesznek, akkor Magyarország boldog lesz.”

Vámos Miklós

író (Budapest, 1950. január 29.)

(Fotó: Fiala Gábor)

Negyvenöt lehettem, amikor ezt írtam. Negyedikesek voltunk az általánosban, amikor átéltem.

Akkoriban ismerkedtem meg Gidussal, az iskola tájékán, a Köröndön (még nem hívták Kodálynak, a nagy zeneszerző élt, virult, és sokat sétált ott). Egy idősebb asszony vezette kézen fogva Gidust, ő sírt, az asszony szitkozódott.

Amikor odaértem, az asszony megragadott a vállamnál fogva, s orrhangon rikácsolta: – Mond csak, mért nem hagyjátok békén a Giduskát, pusztán csak azért, mert őneki gyógytornára kell járnia? Attól ő még ugyanolyan kisfiú, mint a többi! Mért kell kicsúfolni? – Nem tudom – makogtam. Az asszony mintha meg se hallotta volna: – Arra felelj, hogy mért hívjátok kúpfeknek? Micsoda dolog ez?

Megnéztem Giduskát, szó mi szó, jó nagy feje volt, kissé csúcsos, a gúnynév telitalálat. Azt mondtam: – Én sose csúfoltam! – Az asszony elcsodálkozott: – Nem? – Nem. – Akkor legyetek barátok! – Jó – feleltem erre én. Kiderült, hogy a kúpfeknek Gida a keresztnéve, költőnek készül, verseket ír. Minden versében meghalt valaki.

Hamarosan úgy döntöttünk, könyvet írunk az életről AZ ÉLET címmel. El is osztottuk egymás közt a fejezeteket. Én írom az előszót. Ő a második fejezetet a születésről. Én a harmadikat a gyerekkorról. Ő a negyediket a pályaválasztásról. Én az ötödiket a házasságról... S a többi. A betegségek nekem jutottak. A halál neki. Hazamentem, kinyitottam a füzetem.

„AZ ÉLET.

Előszó.”

Vettem egy nagy lélegzetet, aztán: „Az élet olyan, mint a...”

Itt elakadtam. Órákig ültem e kezdő mondat mögött. Abban biztos voltam, hogy a legelső mondat a legfontosabb, az egész mű sorsát eldöntheti. Rágtam a ceruzám szarát.

Apám, aki nagyon ritkán kezdeményezett társalgást velem vagy a család többi tagjával, ezúttal megkérdezte: – Mit csinálsz? – Elmeséltem neki, hogy semmi különösét, könyvet írunk a Gidussal az életről. Türelmesen végighallgattott, s azt mondta: – Figyelj ide, ez nagyon érdekes terv, de azért jobb volna, ha elsőnek valami egyszerűbbet választanátok. Az életről majd inkább a második könyveteket írjátok. Elsőként dolgozzatok föl egy kevésbé bonyolult témát. Például... megírhatnátok a hajó történetét. Szépen sorra vehetitek, hogyan alakult ki a tutaj, aztán a bárka, a gálya, s a többi, egészen a szárnyashajóig. Igaz, hogy ez elég unalmas, de legalább kézzelfogható... és van rá esély, hogy be is fejezitek.

Halálosan megsértődtem. Ki a francot izgat a hajó története, ha egyszer foglalkozhatunk AZ ÉLET-tel? Gyötrődtem tovább a kezdő mondaton: „Az élet olyan, mint a...” Másnap megtudtam, Gidus a halálról szóló fejezetnek ugrott neki. Ő addig jutott: „A halál olyan, mint a...” – Nehéz kenyér az írás – dűnynyögte. – Nekem mondd?!

Harmincöt évvel később, az Írók Boltjában figyelmes lettem egy vastag és súlyos kötetre. A HAJÓ TÖRTÉNETE. Valaki megcsinálta. Belelapoztam. Hát igen. Épp, ahogyan az apám tanácsolta, szakszerűen, időrendi sorrendben, módszeresen, unalmasan, ábrákkal, apró betűs jegyzetekkel. Megvettem. Egyszer majd elolvasom.

Giduska nem költő lett, hanem halbiológus, így az ő mondata is rám vár. De még a magaméval sem végeztem, hetvenévesen még mindig ott tartok, hogy az élet olyan, mint a...

Újra meg újra ezt próbálom folytatni.

Vagy befejezni.

Vámos Mihály

Koncz Gábor

közgazdász, egyetemi magántanár, főiskolai tanár (Sátoraljaújhely, 1950. január 30.)

„Ebadó, bizony, ez ebadó...” – mondogatta a református nagytiszteletű úr gyermekkoromban, az ötvenes és hatvanas években Alsóvadászon, ha önként vállalt, ám nehezen teljesített feladatunk volt.

Hetvenéves lettem én... – hol van a „meglepetés e költemény”?

Nem voltak zengzetes köszöntések. Viszont rábukkantam egy pár éve a Tisza

mellől jött csomagocskára, benne a régi bicskára. „Apa meghalt. 35 évig várta, hogy gyere a bicskáért.” Szóval itt-ott a családon kívül is gondoltak és gondolnak rám. Köszönöm, a Napútnak is!

Tehát... születtem 1950-ben. A családi kapcsolatok, a felelősség, a feladatok vállalása örökség. Édesapám, dr. Koncz Sándor (1913–1983) református lelkész, teológiai tanár, sárospataki levéltáros és Édesanyám, Harsányi Ilona (1919–2004), legendás nagytiszteletű asszony magatartása, helyállása, szellemisége, példája alakította ki, határozta meg életszemléletemet, világlátásomat, vállalásaimat. Amikor 1952-ben megszüntették Sárospatakon a Református Teológiai Akadémiát, ahol apám teológiai tanár volt, „hátratéelt szenvedett”... Református lelkészként Alsóvadász fogadta be. Regényesen gazdag lelkészi munkássága, kertészkedési megélhetésünk, a falusi élet alapvetően formálták ismereteimet, alakították

elszánásaimat. A falusi emberek magatartása, élete, a tanult és gyakorolt gazdálkodás máig élő hatásúak. Mindezeket jócskán és szépen egészítették ki az apai rokonoknál, a Felvidéken töltött emlékezetes napok.

A sárospataki gimnázium és a kalocsai katonaság után a (hosszú nevű!) Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem népgazdasági terve-

ző-elemző szakán, az elméleti gazdaságpolitikai szakirányon tanultam. Azért ott, mert társadalompolitikai újságíró akartam lenni. Meghatározó élmény volt számomra dr. Kovács Géza és Nováky Erzsébet tanári magatartása. Az egyetemi évek alatt hetente írtam a Közgazdász című egyetemi lapba. Szinte hetente hangzottak el riportjaim és jegyzeteim a Magyar Rádióban Szél Júlia jóvoltából. Őt az egyetemi évek előtt ismerhettem meg. Kalocsán, kapuórságban szólított meg az ezred párttitkára: „Maga ír...” „Én csak leveleket írok...” „...maga olvas...” „Én csak a szolgálati szabályzatot olvasom...” „Nincs duma! Fog két *ilyet*, mint maga, elmennek és megnyerik a Németh László-versenyt!” Elmentünk, megnyertük... Szél Júlia akkor hívott a rádióhoz.

Az egyetem után, 1974-től a Vitányi Iván által vezetett Népművelési Intézet kutatási osztályán dolgoztam. Meghatározóan nagy élmény volt. Segítségével elindítottam a művelődésgazdasá-

gi kutatásokat. Köszönöm! E témában és a társadalmi tervezésben számos tanulmányom, kiadványom, könyvem jelent meg. Doktori, majd később PhD-fokozatot szereztem. Mindvégig tanítottam egyetemeken, külföldön. Előadtam konferenciákon, rendezvényeken. Különösen szeretem a szakdolgozati, témavezetési és bírálati feladatokat. Az UNESCO megbízásával többször jártam külföldön, dolgoztam nemzetközi kulturális programokban.

A kutatások, írások, előadások mellett pályám meghatározó része az intézmények vezetése. Voltam a Budai Várban, a Szentháromság téren, a volt Pénzügyminisztérium épületében létrehozott Művelődési Minisztérium Vezetőképző és Továbbképző Intézetének igazgatója. Számos meghatározóan fontos továbbképzést szerveztünk... Kialakítottam és vezettem ennek jogutódját, a Kulturinnov Kulturális Innovációs és Továbbképző Vállalatot. Majd ebből megszerveztem a Magyar Kultúra Alapítványt. Ez a világ magyarságának elismert kulturális központja volt. 2011-ben megszűntek...

Azóta nyugdíjasként a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat a TIT Stúdió Egyesület igazgatója vagyok (www.tit.hu). Igyekszem ébren tartani (nemcsak magamat...), közvetíteni a rendezvényszervezési tudást, hasznosítani a tapasztalatokat. Írok, előadok, szervezek. Mindezekkel párhuzamosan a gazdálkodás is meghatározóan fontos munkám. Sárospataki tanyán-

kon lovakat, kecskéket tartok, és havonta alig várom, hogy ugrálva fogadjon Répa kutyám!

Tervhalmazoként az alábbi eb-adókat készítem elő:

– Édesapám, dr. Koncz Sándor (1913–1983) műveinek bibliográfiája.

– Saját írásaim bibliográfiája. Különös tekintettel arra, hogy egy részük interneten is elérhető.

– A TIT Stúdió Egyesület *Ajánljuk* rovatának szervezése és szerkesztése (www.tit.hu).

– Művelődés-gazdaságtan, társadalmi tervezés, rendezvénytan – öszszefoglaló tanulmányok készítése.

– Válogatott tanulmányaim kötetekbe rendezése.

– Tanulási, kutatási, pályaorientációs módszertani ismeretek – tanulmány készítése.

Az ilyen jellegű előadásaimat és ezek összefoglalását különösen fontosnak tartom az ifjúság segítése érdekében.

Egyensúlyomat, az anyai és apai tág családi kapcsolatok mellett, döntően köszönhetem bámulatos Gertrúd feleségemnek, Balázsnak és Péternek, kiváló fiaimnak, Balázs fiam családjának (Szilvia, a felesége, Anna Luca és Illés András, a gyermekei), a sok jó barátoknak, munkatársaknak.

Vagyok itten! Köszönöm!

drgaborkoncz@t-online.hu

